

Oponentský posudek na bakalářskou práci

Jana Matznerová

Archeologie skleněných korálek v severní Itálii doby železné

Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav pro klasickou archeologii, Praha 2020

78 str. s grafy, tab. a obr.

Práce se zabývá drobnými skleněnými ozdobami doby železné, tj. v období od 9. stol. př. Kr. až po změnu letopočtu, ve vymezené oblasti severní Itálie. Databáze, z níž autorka vychází, obsahuje 19 015 publikovaných nálezů skel, z toho 18 867 korálek. Samo toto množství ukazuje na náročnost úkolu a lze považovat za správné, že k detailní analýze byla vybrána jen skupina polychromních korálek.

Po úvodu jsou ve 2. kapitole probrány dějiny bádání skleněných korálek doby železné, příp. i doby bronzové, a to v širokém kontextu větší části Evropy i Středomoří. Uvedeny jsou hlavní práce i základní relevantní časopisy. Třetí kapitola je přehledem doby železné na studovaném území z hlediska historie i archeologie, s popisem rozšíření a náplně jednotlivých kultur a postupu romanizace severní Itálie.

Samotnému sklu se autorka věnuje od čtvrté kapitoly. Popisuje jeho vlastnosti fyzikální a chemické, vymezuje chemické typy skla ve sledovaném souboru a charakterizuje primární výrobní proces skla obecně. Zabývá se i koloranty (mylně je tu spojen kobalt s tzv. egyptskou modří, což je sloučenina obsahující měď). Pátá kapitola podává dějiny skelných materiálů a skla od počátků, přirozeně též s odkazem na známou historiku z díla Plinia Staršího. Postihuje trendy vývoje sklářství od doby bronzové, zejména výrobní okruh skel typu Frattesina v pozdní době bronzové, sklářské dílny ve východním Středomoří a zřejmě i v Karthágu. Stručně je zmíněno zpracování skla v laténské Evropě. Dobře je rozlišena sklářská výroba v dílnách primárních a sekundárních.

Vlastní téma práce je probíráno od 6. kapitoly, která se věnuje základním skupinám malých skleněných šperků. Tím jsou myšleny předměty, které kvůli malým otvorům nemohly být nošeny jako prsteny a náramky. Nejde ovšem vždy o předměty malé, jak to ukazují skleněné návleky na lučičky spon, takže by zřejmě výstižněji mohla být tato skupina označena jako „předměty s malými otvory“, nebo „předměty určené k navlékání“. Tyto artefakty dělí autorka na skupiny podle umístění otvoru ve středu nebo mimo střed (myslí se tím asi osa).

Trochu nelogicky jsou do první skupiny řazeny také přesleny (které mají sice otvor v ose, ale - pokud je jejich funkce spojená s předemí správná - nepatří ke šperkům). Do skupiny s otvorem mimo osu správně patří závěsky, ale autorka sem zařadila také lučičky spon (v autorčině terminologii dosti nesrozumitelně nazývané „jádra“): ty však mají otvor v ose, takže do této skupiny nepatří. Vzhledem k názvu práce mohla autorka jiné kategorie skleněných šperků než jsou korálky vynechat, nicméně i jim jsou věnovány stručné samostatné podkapitoly. Je však skutečností, že rozšíření tématu práce i o jiné ozdoby než korálky obohacuje představu o oblíbě a užití skleněných výrobků v dané době. Rozšíření skleněných lučičků spon by mělo být doplněno známým nálezem z Gorszewic v Polsku (naposledy Purowski et al. 2016 v Archeologických rozhledech).

Typologie korálků (kap. 7), opírající se o dosavadní klasifikaci, správně rozlišuje dvě základní skupiny, tj. nezdobené a zdobené korálky. Polemizovat je ovšem nutné se zařazením „výrazně plastických korálků“ ke zdobeným, protože autorka zastává názor, že „plasticita je zároveň dekorací korálku“. Plasticitou se tu míní tvar složitější než jednoduchý oblý a zařazeny sem jsou korálky melounovité, pupkové a ornitomorfí; jde však evidentně o tvarovou, nikoli ornamentální vlastnost. Za dekor se u korálů obecně považuje výzdoba v jiné než základní barvě. Přiřazení ornitomorfích exemplářů do této skupiny tvarově komplexních korálků je sporné, protože je lze charakterizovat jako závěsky (otvor nemůže být umístěn, vzhledem k ptačímu tvaru předmětu, ve středu či ose).

V této kapitole se také dozvídáme o povaze studovaného korpusu, kde si uvědomíme, jak obtížný úkol před autorkou stál: protože musela vycházet jen z publikovaných nálezů, neměla vždy dostatečné informace o nálezovém kontextu, kvantitě předmětů nebo jejich typologii. Pro detailní analýzu tedy mohla použít jen předměty s dostatečně známými vlastnostmi, které tvoří menší část z celkového počtu exemplářů.

Analýza severoitalských (nejen) korálků je předmětem osmé kapitoly, která obsahuje informace o chronologickém vývoji korálků, o jejich frekvenci, rozšíření, barevnosti a zdobnosti. Správnou strategií byl výběr jedné skupiny zdobených korálů k podrobnějšímu studiu (poznamenejme, že příslušná podkapitola 8.1 se nesprávně jmenuje Polychromní dekorace, což by znamenalo ornament více barev na jednobarevné matici, zatímco autorka má na mysli polychromní korálky – exempláře s ornamentem barevně odlišným od barvy matrice). Jde o korálky s kruhovým ornamentem, které jsou také nejčtenější. U nich je sledována detailní typologie, distribuce a chronologie, pokud možno v evropském kontextu. Téměř stejně podrobné informace jsou však poskytnuty i k dalším skupinám korálků, např. s lineární výzdobou. Krátká stať (označená jako syntéza) v závěru kapitoly poskytuje stručný

přehled chronologického vývoje monochromních i polychromních korálek. Použitá literatura vyhovuje tématu (pozastavíme se u rozdělení na primární a sekundární literaturu, čímž se míní prameny a literatura) a autorka s ní dobře pracuje. Připojené grafy ilustrují autorčina zjištění, i když výsledky jsou někdy zkresleny srovnáním velmi početných a velmi málo početných skupin korálek. Tabulka v příloze přináší přehled typů korálek s příslušnými identifikačními čísly uvedenými v databázi. Obrazová příloha (obr. 1 až 48) obsahuje mapové podklady a kresebnou nebo fotografickou dokumentaci významných předmětů, a také použité klasifikační schéma korálek.

Výhrady k logice klasifikace drobných skleněných předmětů jsme již uvedli. Výhrady se vztahují také k použité terminologii (např. frit místo frity, skelná pasta – nesprávný dnes již nepoužívaný termín, sklo smíšené alkalické místo alkalicky smíšené, vrstevnatá očka místo vrstvená, prsténkovitý místo kroužkový, skleněná jádra na lučičku místo skleněné lučičky nebo skleněné návleky lučičků, bodce místo bodliny aj.). Používání správné terminologie je pro každý obor zásadní, protože jde o prostředek komunikace mezi badateli; platí to v plné míře pro obor tak specifický jako je sklářství. Je ovšem nutno přiznat, že autorka neměla snadný úkol, protože většina publikací, a to i českého materiálu, dnes vychází v angličtině (některé české termíny uvádí Appendix 1 in Venclová 1990). Rušivě působí také pravopisné chyby, opakování nebo chybění slov a chybějící interpunkce. Formální nedostatky ovšem nesnižují odbornou hodnotu práce.

Vcelku lze konstatovat, že práce shromáždila a utřídila rozsáhlý fond významných dat, která obohacují naše poznání skla a sklářství doby železné na jihu Evropy. Dané téma je zpracováno poprvé a předložené výsledky demonstrují potřebu dalšího studia tohoto souboru skel pomocí jeho znalosti z autopsie a s použitím archeometrických metod. Práce se může stát dobrým základem komplexního výzkumu severoitalského skleněného fondu.

Práci doporučuji k obhajobě a navrhuji známku 1.

V Praze 31. 8. 2020

PhDr. Natalie Venclová, DrSc.